

Referència bibliogràfica:

Altamirano Cardoso, Antonia; Calderé i Bel, Xavier; González Vera, Àngels; Luengo Carrasco, Manuel (2012). “La recerca i la difusió a propòsit de commemoracions d’entitats de Viladecans”. Dins: DD.AA. *Patrimoni, història local i didàctica. Homenatge a Jaume Codina. Actes de les VI Jornades del Patrimoni del Baix Llobregat*, Sant Feliu de Llobregat: Consell Comarcal del Baix Llobregat i Edicions del Llobregat, 2012. Pàg. 24-38. [ISBN: 978-84-938801-6-3].

LA RECERCA I LA DIFUSIÓ A PROPÒSIT DE COMMEMORACIONS D’ENTITATS DE VILADECANS

Antonia Altamirano Cardoso
Xavier Calderé i Bel
Àngels González Vera
Manuel Luengo Carrasco
Arxiu Municipal de Viladecans – Ajuntament de Viladecans

Introducció

L’objecte d’aquesta comunicació és explicar quins han estat els trets justificatius i identificadors d’una de les línies de recerca més destacades realitzades per l’Arxiu Municipal de Viladecans al llarg d’aquests darrers 15 anys. Aquesta línia, entesa com una estratègia respecte de les activitats d’investigació històrica del nostre arxiu, ha buscat, com a primera finalitat, difondre la vida de les entitats més importants de la ciutat. Així mateix, ha tingut l’objectiu d’esdevenir una eina més en la tasca de la construcció de la consciència col·lectiva dels viladecanencs i viladecanenques.

Amb el transcurs dels anys, aquesta activitat de recerca ha derivat en la formació d’una col·lecció de publicacions sobre aquestes mateixes entitats que en alguns casos ha dut a la producció d’algunes exposicions destacades. El nostre escrit vol incidir en els objectius plantejats en aquesta estratègia de recerca i de producció de publicacions, tot recorrent aquest període dels darrers 15 anys esmerçats per la tasca de l’Arxiu Municipal de Viladecans. El darrer apartat de la comunicació conclourà amb algunes opcions de millora per als anys vinents, tot mantenint l’estratègia iniciada.

L'arxiu davant la història de les entitats ciutadanes: reptes i oportunitats

No cal insistir en la qüestió del paper dels arxius municipals en general, i els del Baix Llobregat en particular, respecte de la gestió dels diversos patrimonis documentals locals, així com en la recuperació d'allò que s'ha anomenat memòria col·lectiva de les comunitats de molts pobles i ciutats de la comarca. Una tasca assolida i creiem que reeixida que va ser iniciada –no sense dificultats i certes discontinuïtats–, d'ençà dels anys vuitanta del segle xx i que arriba fins als nostres dies.

Efectivament, només cal llegir els repertoris bibliogràfics produïts per aquests arxius municipals de la nostra comarca per adonar-nos de com ha estat de fructífera aquesta recerca i quins canals s'han emprat per difondre la història local de les nostres poblacions. Un destacat nombre de revistes, monografies, manuals, exposicions i, avui, pàgines web, revistes digitals, xarxes socials o blocs han vist la llum durant aquests anys, producte dels esforços i dedicacions d'arxiviers i arxiveres de municipis de la nostra comarca, mercès també al concurs d'historiadors i estudiosos locals.

En molts casos, la publicació d'aquests estudis és paral·lela a l'eclosió dels estudis d'història local, interessada, d'antuvi, a recuperar aquells aspectes més emblemàtics del passat de cada localitat o de períodes ben definits de la seva història. Moltes vegades es tractava de “retrobar” els elements identitaris d'història de cada comunitat local, després d'anys d'oblit producte de les intenses transformacions sofertes durant els anys cinquanta, seixanta i setanta del segle xx.

Després d'una etapa en què es va fer necessària la descripció, a grans trets, dels eixos vertebradors de cada història local, es va passar a l'estudi d'altres aspectes sectorials dels passats col·lectius de cadascuna de les comunitats; estudis que sovint van girar al voltant

de la història social i econòmica, tot cercant elements definidors i alhora cohesionadors a cada poble o ciutat.

Tot seguint aquest mateix esquema, la ciutat de Viladecans va encetar els seus estudis d'història local amb alguns articles, escrits a final dels anys cinquanta i primers anys seixanta del segle xx, per l'estudiós Josep Eixarch; uns estudis isolats que no van tenir continuïtat fins que van arribar les diverses edicions de les Jornades d'Història Local (1981-1985), organitzades per la Comissió d'Història de Viladecans, i la publicació del llibre *La Lucha cotidiana por la vida. Viladecans 1800-1845* escrit per Natividad Guerra, Manuel Luengo i José Luis Salas, l'any 1984.

L'arribada d'un arxiver professional a l'Arxiu Municipal de Viladecans, el mateix 1984, va possibilitar que a Viladecans, finalment, existís una institució cultural preocupada no tan sols per la gestió del patrimoni documental local, sinó també per la difusió de la història local producte, sobretot, de l'estudi de les fonts primàries que el mateix arxiu custodiava. En aquest sentit, no va ser estrany que el primer llibre editat per l'arxiu fos *Les arrels històriques de Viladecans. Segles XII-XVIII*, de l'any 1989, escrit per Josep Eixarch Frasnó i que tractava de compilar i posar al dia tots aquells articles que l'estudiós havia escrit durant les dècades anteriors.

La segona etapa en l'objectiu de difondre la història local de Viladecans es va iniciar a partir de mitjan anys noranta. Aleshores, l'Arxiu Municipal de Viladecans va encetar l'edició d'una doble línia d'estudis: la publicació de manuals sobre els grans períodes del passat viladecanenc,¹ tot combinant-los amb una línia de

¹ La primera d'aquesta línia de publicacions es va editar l'any 1999. Es tracta del llibre escrit per Pere Izquierdo Tugas, F. Xavier Menéndez Pablo i Josep Maria Solias Arís: *Història de Viladecans I. Els antecedents ibèrics i romans*. L'any 2002 es va publicar el segon dels manuals escrit per la mediaviladecanenc Dolors

publicacions que tractés de rescatar la història d'aquelles entitats amb més llarga trajectòria de la ciutat.

De seguida es van fonamentar els aspectes metodològics d'aquesta segona línia d'estudis de recerca. El primer pas va ser compromís de l'estudi, el qual es va establir sobre aquelles entitats que arribaven als 50 o 75 anys de vida. Després va caldre definir el tipus d'entitats que serien motiu de recerca, i sobre aquesta qüestió es va decidir que s'inclourien tant associacions com fundacions, equipaments i institucions, així com entitats esportives, recreatives, educatives o culturals de la ciutat.

El repte que s'albirava al davant era prou important i engrescador. Hom estava prou convençut que fer estudis sobre entitats ciutadanes era una bona manera d'explicar el recorregut associatiu i de sociabilitat de molts veïns i veïnes de Viladecans, així com de generacions senceres de viladecanenys i viladecanenques que havien format part de l'associació estudiada. D'altra banda, s'havia de donar la volta a l'argument que justifica els estudis de les entitats, només per al consum dels membres de les mateixes. Molt al contrari, es tenia el convenciment que fer recerca al voltant de les històries de les entitats serviria per comprendre el panorama global de la història de Viladecans, durant el segle xx; un panorama plural i divers format per la participació i l'esforç individual de veïns i veïnes, tant autòctons com nousvinguts. En definitiva el repte més gran era –un cop més– convertir el conreu de la història local en factor de cohesió i d'identitat de ciutat.

Aquests estudis, a més, també generaven un seguit d'oportunitats. La més important era la de poder bastir estudis on es combinés la recerca de documents custodiats a l'Arxiu Municipal i generats pel

---

Sanahuja Torres: *Història de Viladecans II. Viladecans, terra de pagesos i senyors. Els temps medievals.*

mateix Ajuntament de Viladecans, amb la consulta d'altres documents produïts per l'entitat estudiada o per cadascun dels socis que n'havien format part al llarg dels anys: llibres d'actes de l'entitat, documents comptables, correspondència rebuda o emesa, material de difusió de l'entitat o material gràfic de tota mena (bàsicament, fotografies). A més, es tractava d'estudis on calia la participació necessària de la memòria oral, amb la qual cosa es podien enregistrar de forma sistemàtica hores d'entrevistes sobre el passat de l'activitat social de qualsevol associació ciutadana.

I l'oportunitat esmentada no acabava aquí, sinó que, al mateix temps, s'aconseguia enriquir i diversificar, de passada, el seguit de fons custodiats per l'Arxiu Municipal. Efectivament, una de les condicions que es van establir a l'hora d'iniciar aquests estudis va ser la de rebre la col·laboració activa en la recerca dels membres de l'entitat a la qual estaria dedicada la recerca. La col·laboració s'establia en l'aportació de documents i testimonis, pas previ per a la cessió (donació o dipòsit de cara a la futura digitalització) de la documentació custodiada per l'entitat a l'Arxiu Municipal, com a fons independent no inclòs dins del fons generat per l'ajuntament mateix. D'aquesta manera, l'Arxiu Municipal aconseguia no només l'enriquiment en la provenença dels seus fons, cosa que ja s'ha assenyalat, sinó una diversitat més gran dels formats i tipologies documentals que es conserven (fons textuals, gràfiques i audiovisuals), i que a partir d'aleshores podien ser consultats per tota la ciutadania.

Finalment, la realització d'aquests estudis generava un seguit de sinèrgies entre l'Arxiu mateix i la comunitat de Viladecans. Així es fomentava una certa "Marca Arxiu Municipal" entre la ciutadania i es difonia de forma convenient el seu paper de recuperador de la memòria històrica local.

Com ja s'ha avançat, els productes finals de la recerca iniciada per a cadascuna de les entitats estudiades eren la redacció d'un estudi que gairebé sempre ha estat publicat i sobre el qual, en algun cas, ha estat complementat amb una exposició.

Els anys 1994-1994: la recerca al voltant dels 50 anys del Club de Beisbol, de la Coral la Lira i de la reconstrucció parroquial

El primer estudi que va encetar aquesta línia de recerca i de publicacions va ser el treball al voltant dels 50 anys del Club Beisbol Viladecans; una entitat nascuda l'any 1945.

La conveniència de l'estudi es va engegar tot sent conscients que s'apropava l'efemèride, atesa la importància de l'entitat en el panorama esportiu de Viladecans i de tota la comarca. La recerca, iniciada a final de l'any 1994, va intentar combinar la memòria oral dels protagonistes de l'entitat amb la investigació sobre fonts primàries i secundàries; altrament, la recerca sobre fonts d'arxiu no buscava prioritzar els documents custodiats per l'Arxiu Municipal sinó que cercava la consulta sobre altres documents conservats en el propi arxiu de l'entitat o en arxius personals de membres destacats de la mateixa associació o organisme objecte d'estudi. I en aquest sentit, la recerca de fonts gràfiques va tenir una importància destacada en la recuperació de la memòria bandejada o perduda.

Aquesta metodologia en la recerca, que es va traslladar a les recerques posteriors, tenia el benefici d'insistir en el paper de l'arxiu com a conservador del patrimoni documental del municipi i dels seus veïns. És a dir, es tractava de conèixer de primera mà quins eren els potencials dels documents custodiats per les persones físiques i jurídiques de la ciutat, tot realitzant les gestions paral·leles per tal de demanar-los l'ingrés dels seus documents originals a l'Arxiu Municipal o de cedir-los per obtenir-ne una còpia.

No cal dir que aquesta metodologia en la recerca, esdevinguda ja una constant en les recerques posteriors, va suposar una feina ingent. Tanmateix, el producte final va ser prou reeixit. La publicació del llibre *50 anys de beisbol a Viladecans (1945-1995). Història gràfica del Beisbol Viladecans*, escrit per Manuel Luengo en col·laboració amb alguns membres de l'entitat, va ser tot un èxit, sobre el qual es va produir una exposició homònima.

La mateixa manera de fer es va establir amb la recerca al voltant dels 50 anys de la Coral La Lira, que va desembocar en un llibre titulat *El cant coral a Viladecans. La Lira 1945-1995*, també escrit pel mateix arxiver i historiador Manuel Luengo en col·laboració amb membres de l'entitat de cantaires locals; una publicació que també va tenir correspondència en una exposició presentada a tota la ciutadania. En aquest cas, el llibre es va aprofitar per submergir-se no solament en la història de La Lira sinó també en l'aprofundiment dels orígens del cant coral a Viladecans, de final del segle XIX.

Finalment, amb motiu del cinquantenari de la reconstrucció parroquial, es va realitzar un altre estudi que va generar una altra publicació titulada *50 anys de reconstrucció parroquial. Sant Joan Baptista de Viladecans, 1945-1995*. A aquest tema també es va dedicar una exposició complementària, organitzada per la mateixa Parròquia de Sant Joan, l'Agrupació Fotogràfica de Viladecans i l'Ajuntament de Viladecans-Arxiu Històric de la Ciutat.

Les tres publicacions esmentades tenien l'objectiu de convertir-se en històries gràfiques de les entitats on la imatge fotogràfica esdevingués el fil conductor dels estudis editats. Totes aquestes memòries gràfiques, alhora, eren encapçalades per una introducció històrica dels 50 anys de l'entitat i finalitzades per una cronologia complementària.

De l'any 2006 fins a l'actualitat: els cinquantenaris de l'Agrupament Escolta Sant Joan, de l'Escola Àngela Roca i de l'Agrupació de Pescadors, a més de l'estudi sobre els 75 anys de l'Escola Sagrada Família

Després d'un lapse de gairebé 10 anys, aquesta mateixa línia es va reprendre amb tota una altra col·lecció de publicacions de les mateixes característiques, que tenen continuïtat fins al moment actual, totes elles publicades per l'Ajuntament de Viladecans-Arxiu Municipal. Així, l'any 2006 es va publicar el llibre *50 anys d'escoltisme a Viladecans. Agrupament Escolta Sant Joan (1956-2006)*, de l'estudiós Josep Lligadas, i el mateix any veia la llum la recerca de l'historiador Xavier Calderé *El col·legi Sagrada Família d'Urgell. 75 anys de presència a Viladecans, 1930-1975*. De la mateixa forma van aparèixer, l'any 2008, dos llibres més d'aquest darrer autor: *L'escola Àngela Roca, 1958-2008. 50 anys d'un col·legi públic a Viladecans* i *L'Agrupació de Pescadors Deportivos de Viladecans, 1958-2008. 50 anys d'amistat i esport*.

Aquests nous estudis van seguir amb els objectius iniciats en els estudis anteriors, tot i que també van incorporar noves metodologies. La primera va ser la d'encarregar la tasca de recerca a historiadors externs, deixant en mans del personal de l'arxiu la labor de coordinació i producció de les publicacions i exposicions. Aquesta novetat descarregava de feina l'Arxiu, que s'ocupava d'altres tasques, si bé continuava el compromís que la documentació aplegada pogués passar –o bé en original o bé com a còpia– a l'Arxiu Municipal. La segona novetat va raure en l'allunyament de la memòria gràfica, en les publicacions finals realitzades, i en la redacció i publicació final de llibres on el text esdevingués l'eix vertebrador dels estudis. En definitiva, es buscava la fonamentació d'una col·lecció de publicacions d'història local de Viladecans més definida i perfilada pel que fa la forma.

Per a l'any 2010, s'està fent la recerca prèvia de la història d'una altra entitat important de la ciutat: l'Agrupació Fotogràfica de Viladecans, que també ha assolit l'edat del 50 anys. En aquest cas, és el propi personal de l'Arxiu Municipal qui ha assumit la tasca de recerca i publicació d'un estudi que es preveu que ha de sortir a la llum a mitjan 2012.

Recuperar història de les entitats. Noves línies de recerca de cara al futur

Després de set llibres publicats sobre les històries d'algunes entitats de Viladecans, creiem que aquesta línia a hores d'ara ja està ben consolidada. El camí iniciat ha estat assumit per aquelles associacions que compleixen 50 o 75 anys d'història i totes són conscients que la seva longevitat proporciona prou elements cohesionadors a tota la ciutat, que mereixen estudi i l'edició d'un llibre i/o una exposició que ha de servir de mirall per als socis de l'associació –passats i presents– i per a la resta de veïns i veïnes de Viladecans.

Tot i que, modestament, hom creu que la feina ha estat prou il·lusionadora i reeixida al llarg dels anys, també es creu fermament que un augment del temps de recerca ajudaria a realitzar estudis més complets. D'aquesta forma, s'aconseguiria entrevistar més testimonis i consultar més documents de cara a realitzar estudis més aprofundits i globals que ajudessin a contextualitzar la vida de l'entitat dins de la seva època i el seu medi de vida, és a dir dins de la seva població, la seva comarca i el seu país.

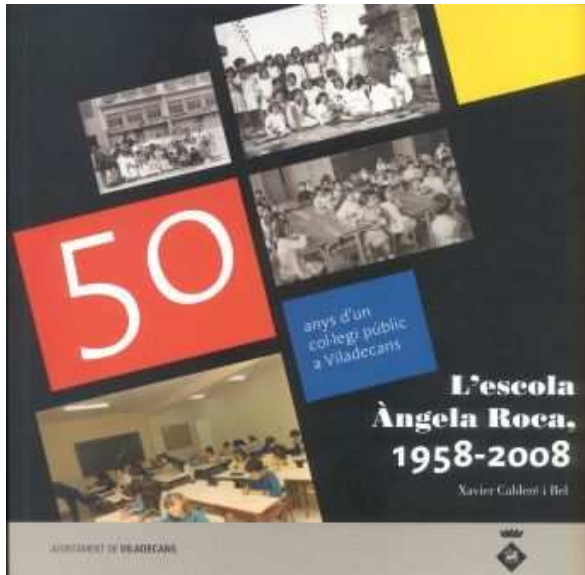
D'altra banda, creiem que ha arribat l'hora de poder fer història comparada de les entitats locals que han portat a terme activitats similars, en diversos pobles i ciutats de la comarca. Un bon exemple del que diem es pot observar en el llibre publicat enguany pels arxius

municipals de Viladecans i Gavà i que porta el títol de *La Tornaboda de Gavà i Viladecans*. L'obra escrita per l'etnòleg Pompili Massa va més enllà de la realització d'una recerca al voltant d'entitats veïnes similars i intenta historiar la tradició del ball i festa de la Tornaboda practicada per ambdues poblacions. De totes maneres, l'estudi acaba indirectament descrivint l'activitat de dansaires d'aquestes dues ciutats que han practicat la mateixa dansa de forma autònoma, al llarg dels anys, tot ressaltant-ne similituds i divergències pròpies de dues poblacions amb condicionants diversos.

Aquest llibre ens demostra de quina manera es podrien fer relats històrics d'una mateixa activitat comuna realitzades a diverses poblacions per gent, grups o entitats diferenciades. Potser en una població l'activitat –cultural, esportiva, etc.– al llarg dels anys, és continua però no ha derivat en la formació de cap entitat, i en l'altra població ha resultat a la inversa. Definir processos paral·lels o divergents i formular hipòtesis del perquè de tot plegat ens ajudaria a entendre quins han estat els batecs sincopats o les arítmies de les societats en diverses poblacions i en tota la comarca del Baix Llobregat al llarg de les dècades passades.

Portada del llibre escrit per en Manuel Luengo, *El cant coral a Viladecans. La Lira 1945-1995*, editat per l'Arxiu Històric de la Ciutat de Viladecans, l'any 1995. AMVA-B

Portada del llibre escrit per en Xavier Calderé, L'escola Àngela Roca 1958-2008, 50 anys d'una escola pública a Viladecans, editat per l'Arxiu Històric de la Ciutat de Viladecans, l'any 2008. AMVA-B

Presentació del llibre L'Agrupació de Pescadores Deportives de Viladecans 1958-2008, 50 anys d'amistat i esport, escrit per Xavier Calderé i editat per l'Arxiu Municipal de Viladecans l'any 2008.
Fotografia d'Álvarez & Diestro, Viladecans. AMVA, Fons Ajuntament de Viladecans

La recerca sobre fonts primàries és primordial per a la recerca de la història de les entitats. AMVA, Fons Ajuntament de Viladecans